

TESEV Sosyal Eşitsizlikler ve Kapsayıcılık Tartışmaları

Kadın İstihdamı ve Çocuk Bakım Hizmetleri

Kamu ve Özel Sektörden Yerel ve Uluslararası Yaklaşımlar

Kadın istihdamının artırılmasının bir yolu olarak çocuk bakım hizmetleri TESEV Sosyal Eşitsizlikler ve Kapsayıcılık Tartışmaları kapsamında, 27 Kasım 2017’de, Friedrich Ebert Stiftung Derneği desteğiyle uluslararası bir konferansta ele alındı. Çocuk bakım hizmetlerinin kadın istihdamına etkisi yerel ve ulusal ölçekte kamu ve özel sektörün uygulamaları üzerinden tartışıldı. Bu politika notu konferans konuşmacılarının sunumları ve tartışma notlarıyla, TESEV tarafından hazırlandı.

Kadın İstihdamı ve Çocuk Bakım Hizmetleri

Kamu ve özel sektörden yerel ve uluslararası yaklaşımlar

Türkiye’de kadınların istihdama katılım oranı çalışan kadınlar için yapılan düzenlemelere rağmen istenilen düzeyin altında kalıyor. Bu nedenle de kadınların ekonomik hayata katılımı ve istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalara duyulan ihtiyaç sürüyor. Bu konferans, çalışan kadınlar için çocuk bakım hizmetlerinin geliştirilmesi üzerine yerel ve uluslararası bakış açılarını bir araya getirerek, politika önerilerini tartışmayı hedeflemiştir.

Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımları Kadın istihdamının ötesinde işsizlik ve yoksulluğa karşı bir politika stratejisi

“Sosyal bakım
hizmetlerine yatırım,
inşaat sektörüne oranla 3
kat daha fazla ve kadın
öncelikli istihdam
yaratıyor”

Prof. Dr. İpek İlkaracan Ajas
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Mühendisliği Bölümü

Kadın işgücü katılım oranı %30'un altındayken,
kadın işgücü deneyim oranı %50'nin üstünde;

Lise ve altı eğitilmiş kadınların yarısı işgücü
piyasasına giriyorlar; ama evlilik-hamilelik-çocuk
sonrası, işgücü piyasasından ayrılmak zorunda
kalıyorlar.

Makroekonomi ve Maliye Politikası Sorunu Olarak Sosyal Bakım Hizmetleri ve Kadın İstihdamı

Sosyal bakım hizmetlerinin kaliteli ve herkes tarafından kolay ulaşılabilir bir şekilde yaygınlaştırılması, hem kamu finansmanı, hem de maliye politikası ve makro politika sorunudur.

Kamudan Sosyal Bakım Hizmetlerine Ayrılan Payın Artırılmasının Mali ve Makroekonomik Rasyoneli Nedir?

Kadın işgücü arz kısıtlarını hafifletmenin ötesinde,

- İşgücüne güçlü talep yaratıyor
- İstihdamı artırıcı, işsizliği (ve yoksulluğu) azaltıcı etkileri var

Çocuk Bakım Hizmetleri İstihdamda Eşit Fırsatlar İçin Yeterli Mi?

- Çocuk hizmetlerinin ötesinde, yaşlı, hasta, engelli bakım hizmetleri
- Sosyal bakım hizmetlerinin ötesinde bakım izinleri ve insana yaraşır işler
- Kaliteli istihdam yaratan, kapsayıcı makroekonomik büyüme politikaları
- Tarım-kırsal kesim için özel kapsayıcı ve ekolojik politikalar da gerekir

Cinsiyet Eşitlikçi Kapsayıcı Büyüme için Mor Ekonomi*

* Prof. Dr. İpek İlkaracan'ın Mor Ekonomi üzerine ayrı politika notu için TESEV web sitesini takip ediniz.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yaklaşımları

“Bakım hizmetlerine yapılan kamu harcamaları yük değil, yatırımdır”

Bharati Sadasivam
UNDP Türkiye
Avrupa ve Orta Asya Toplumsal
Cinsiyet Politika Danışmanı

Kadın istihdamını çocukları ve yaşlı bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal bakım hizmetleri olmadan artırmak gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Kadın İstihdamını Artırmak Bütüncül bir Yaklaşımla Mümkün

- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri istihdam, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, tüketim gibi konuları bütüncül bir şekilde ele alır.
- Kadın istihdamı, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunlarla beraber değerlendirilmelidir. UNDP, birçok ülkede kadınlara maddi ve aynı yardımda bulunarak kadın istihdamını artırmaya yönelik projeler yürütmektedir.
- Türkiye, orta gelir grubunda ve belli bir sanayileşme seviyesini yakalamış, İnsani Gelişim Endeksi'nde de 71 gibi yüksek bir skoru elde etmiş bir ülke olarak BM gibi kurumlara daha az ihtiyaç duyuyor.

Verileri Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bakış Açısıyla Ele Almak

- Öte yandan, UNDP, gelişime toplumsal cinsiyet perspektifiyle bakıldığında farklı bir tabloyla karşılaştığımızın altını çiziyor. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi – TCEE bu farklılıkları daha net ortaya koymak için önemli bir araç. TCEE ile, bu sıralamalarda kadınların hep erkeklerden geri kaldığını, örneğin, kadınların erkeklerin yarısı ücretle çalıştığını görüyoruz.
- UNDP, özel sektör, yerel yönetimler ve kamu aracılığıyla sosyal bakım hizmetlerini güçlendirerek kadın istihdamını artırmayı hedefliyor.
- Gelecekte, ekonomik sektörlerin, özel ve kamu gibi keskin çizgilerle birbirinden ayrılmayacağı ve kalifiye insanların da yeni sektörlerde kayıt dışı çalışacağı göz önüne alındığında, yalnızca çocukları değil, yaşlı insanları da kapsayan sosyal bakım hizmetlerine verilen önem daha da arttırılmalı.

Almanya’da Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı: Politikalar ve Eğilimler

“2013’ten beri 1 yaşından okula başladığı döneme kadar her çocuğun erken çocukluk bakım ve eğitimine bir erken çocukluk bakım ve eğitim merkezi (EÇBEM) veya aile bakım merkezinde erişme hakkı tanınmıştır”

Nicole Groß

Almanya Federal Cumhuriyeti, Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı Bölüm Başkanı

Ebeveynlerin doğum iznini ihtiyaçlarına göre kendi aralarında paylaşabilmeleri ve her çocuğun kreşe gidebilme hakkının olması çocuk bakımına yapılan yaptırımların ölçülmesinde önem taşıyor.

Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Merkezi - EÇBEM ve Aile Merkezlerinin Yasal Düzenlemeleri

- Belediyeler çocukların yasal haklarına ulaşmalarında önemli bir role sahipler.
- Eyaletler belediyeleri desteklemekle yükümlüler.
- EÇBEM’in yaygınlaşmasında kamu kurumlarına ve belediyelere ulusal destek verilmesi ayrıca önem taşıyor.
- Eyaletler günlük bakım hizmetlerinin yaygınlaşmasına finansal ve niteliksel destek sağlıyor.

Bütçe

- Almanya Federal Hükümeti, 2017 yılında EÇBE sistemi için toplam 2.5 milyar avro harcadığını kayıtlara geçirdi.
- Öte yandan, giderlerin büyük bir kısmı Alman Federal Hükümeti ve yerel yönetimler tarafından karşılandığını da not etmek gerekiyor.

Devam Eden Faaliyetler

- Açık ulaşım
- Nitelik geliştirme
- Talebe karşılık EÇBE sağlanması

Ebeveynlerin İsteklerini ve Çocukların İhtiyaçlarını Anlamak

“Çocuk bakım hizmetleri başlangıçta pahalı gözükebilir ama topluma karşılığını fazlasıyla verecektir”

Dörte Schall

Mönchengladbach Belediyesi
Hukuk, Sosyal İşler, Gençlik,
Sağlık ve Tüketici Koruma Bölüm
Başkanı

Mönchengladbach Belediyesi'nin Erken Çocukluk Döneminde Aileler İçin Çözümleri

- Mönchengladbach Belediyesi'nde farklı büyüklüklerde 160'a yakın erken çocukluk bakımı ve eğitimi merkezi ve aile merkezi bulunuyor.

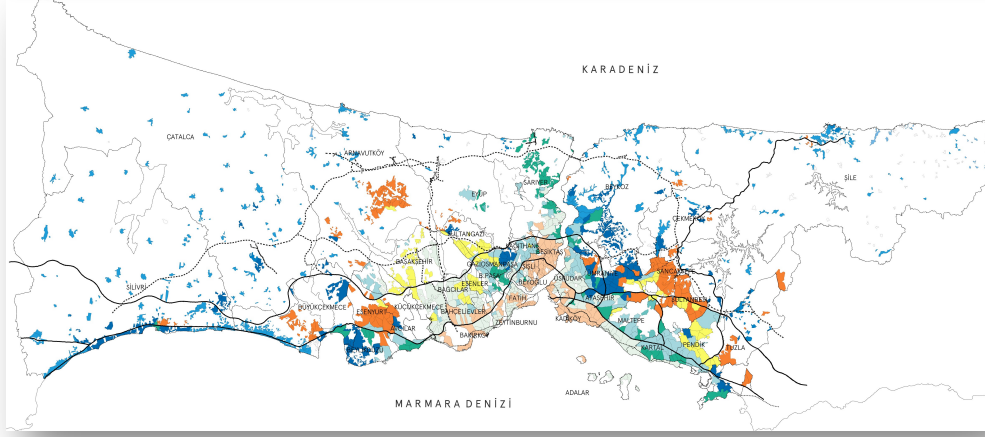
- Belediye ebeveynlerin ihtiyaçlarını analiz etmek için bir çalışma yapmış ve ailelerin %90'ının üç yaş ve sonrasındaki, %50'sinin ise 2 yaşa kadar olan çocukları için bir kreş istediğini belirlemiştir.
- Bu taleplerde bir ebeveynin çalışıyor olması ile iki ebeveynin de çalışıyor olması arasında bir farklılık olmadığını tespit etmiştir.
- Belediye kentteki merkezlerin maliyetinin büyük bir kısmını üstlenirken, aileler de aylık ücret karşılığı hizmet alıyorlar.
- Bu erken bakım ve eğitim merkezlerinde çocuklar profesyonel öğretmenlerle el işi, spor, dil öğrenme gibi dersler alırken aileler de danışmanlık hizmetinden faydalanabiliyorlar.

Erken Çocukluk Bakım ve Eğitim Merkezleri ve Sosyal Kalkınma

- Nitelikli çocuk bakım hizmetleri sosyal kalkınmanın bir parçası olarak düşünülmeli.
- Belediyenin sağladığı kreş imkânı ile çocuklar ve aileleri daha iyi eğitime ulaşıyorlar.

İlçe Belediyelerinde Erken Çocukluk Hizmetleri: İstanbul95

İstanbul 95: İstanbul'a sağlıklı üç yaşındaki bir çocuğun boyu olan 95 cm'den bakmak

“İstanbul 95 projesinde dezavantajlı çocukların mahalle bazında haritalanması yerel sosyal politikaların geliştirilmesi için çok önemli”

Yiğit Aksakoğlu
Bernard van Leer Foundation
Turkey
Ülke Temsilcisi

Bugün

- Bernard Van Leer Vakfı, TESEV işbirliğiyle 39 ilçede çocuk ve ebeveyne yönelik belediye hizmetleri değerlendiriliyor.

- Açık alanlar ve oyun alanları, küçük çocuklar ve ebeveynlerine uygun alanların varlığı ve kapasiteleri inceleniyor.
- Ev ziyareti temelli ebeveyn rehberliği programı geliştiriliyor.
- Küçük çocuklar ve ebeveynlerinin kent içi hizmetlere erişimi değerlendiriliyor.

Yarın Ne Yapabiliriz?

- Erken çocukluk alanında çalışan işgücünü geliştirmek
- Belediye başkanları gibi karar vericilerin sorunlarına yönelik çözümler üretmek
- Ulaşılabilir hedefler belirlemek
- Yaygınlaştırılabilir hizmetler geliştirmek
- Erken çocukluk konusunda sadece sistemler değil, kültürün gelişmesine de katkıda bulunmak

İşveren Destekli Çocuk Bakım Hizmetleri için İşletme Örneği: Yeni Uluslararası Bulgular

“Eğer kadınların iş gücüne katılımı erkeklerinki kadar yüksek olsaydı, toplam gayri safi milli hasıla %26 artış gösterirdi”

Ariane Hegewisch
Institute for Women's Policy
Research İstihdam ve Gelir Proje
Direktörü

İşveren Destekli Çocuk Bakım Hizmetinin Faydaları

- Üretkenliğin artması
- Çeşitliliğin artması
- Düzenli çalışma uyumu
- Daha iyi çalışan ilişkileri
- Yükselen şirket itibarı

İşveren Destekli Çocuk Bakım Hizmetini Genişletmenin Önündeki Engeller

- Çocuk bakım hizmeti maliyetinin hesaplanmasının, bu hizmetin

sağlanmadığı durumun maliyetinin belirlenmesinden çok daha kolay olması,

- Yasal düzenlemelerin iş yerlerinde çocuk bakım hizmetini zorlaştırabilmesi,
- Nitelikli çocuk bakım hizmeti için belirlenmiş bir standardın olmaması alternatif çocuk bakım desteği sağlanmasını zorlaştırıyor.

IFC'nin Projesi Çocuk Bakım Hizmetleri İle İlgili Üç Soruna Müdahale Eder

- Şirketlerin çocuk bakım hizmetlerinin (olmadığı durumun) işletmeye olan etkisini anlamasına yardım eder,
- Devletleri daha kullanıcı-dostu düzenlemeler geliştirmeye teşvik eder,
- Çocuk bakım hizmetleri sektörünün gelişmesine destek olur.

Tackling Childcare

THE BUSINESS CASE FOR
EMPLOYER-SUPPORTED CHILDCARE

İşveren Destekli Çocuk Bakım Hizmetleri için İşletme Örneği: Türkiye’den Bulgular

“Çocuk bakım hizmeti
ihtiyacını işletme diline
çevirmek çetrefilli”

Sammar Essmat

Uluslararası Finans Kurumu ,
Avrupa, Orta Asya, Orta Doğu ve
Afrika
Toplumsal Cinsiyet ve
Özel Sektör Uzmanı,

Martur Örneği

Martur çocuk bakım hizmeti sağlamaya başladığında,

- Diğer işverenler çalışanları için bu hizmeti sağlamıyordu.
- Bölgedeki çocuk bakım hizmeti merkezlerinin sayısı sınırlıydı.
- 2015 yılında Martur kadın çalışanlarının çocukları için iki kreş ile 2017’de üçüncü ve dördüncü kreş ile anlaştı.

Geliştirilen Model Nasıl Çalışıyor?

- Martur her kreşte belli sayıda yer ayırtıyor.
- Her çocuk için ücret ödüyor.
- Kreşe geliş-gidiş ulaşımını organize ediyor ve maddi olarak karşılıyor.

Modelin Etkisi

İşe alım: işe başvuran kadınların sayısında belirgin bir yükseliş

İşte devam: İşçilerin aylık değişim oranında %4.4’ten (2013) %1.25’e (2017) %70 düzeyinde bir düşüş; çocuk bakım menfaati sayesinde personel değişim oranında %25’lik bir azalma

İşe devamsızlık: İşe devamsızlıkta 2013’te %4.15’ten 2016’da %1,9’a varan bir azalma.

Kalite ve üretkenlik: Ölçmesi daha zor olsa da çocuk bakım hizmetlerinin işçilerin daha yüksek bir kalitede üretim yapmasına olumlu etkisi

gözlemleniyor.

Tartışma

Kadın istihdamı ve çocuk bakımı hizmetlerinin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde kamu ve özel sektörden örneklerle incelendiği iki oturumun ardından yapılan tartışmada katılımcıların yorumları ve soruları iki eksen etrafında toplandı.

Çocuk bakımı kadın istihdamının önündeki en önemli engellerden biri. Buna yönelik çeşitli önlemler ve destekler her geçen gün artıyor. Ancak toplumsal cinsiyetçi rol paylaşımı nedeniyle kadınlar sadece çocukların değil ailedeki yaşlı ve engellilerin bakımını da yüklenmek zorunda kalıyorlar. Dolayısıyla her ne kadar bu tartışmada

çocuk bakımı üzerine odaklanılmış olsa da genel olarak bakım yükünün kadınların iş piyasasına girmesi ve kalması önündeki en önemli engel olduğu ve politikaların ona göre düzenlenmesi gerektiği öneriliyor.

İkinci olarak, özel sektör destekli çocuk bakım hizmetleri bazı örneklerde olumlu sonuçlar vermiştir. Ancak bu örnekler kısıtlı olduğundan, ve kadın istihdamı için bu hizmetlerin yaygınlaştırılması çok önemli olduğu için çocuk bakım hizmetleri bir kamu politikasına dönüşmelidir.

TESEV önümüzdeki dönemde kadın istihdamının artırılmasına yönelik çalışmaları kapsamında bakım hizmetlerinin kamu politikası aracılığıyla yaygınlaştırılması için savunuculuk faaliyetlerine devam edecektir

Copyright @Aralık 2017 Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

TESEV konferansın ve bu politika notunun hazırlanmasına katkılarından ötürü Friedrich Ebert Stiftung Derneği'ne teşekkür eder.